

GILBERT MURRAY:

Varför hindra oss från att arbeta?

I början av 1970-talet var jag ansvarig för en verksamhet som tidvis fordrade såväl övertid som mycket arbete på obekvämtid. Facket hade samma år för en del lägre befattningshavare förhandlat fram kompensation för detta i form av ekonomisk ersättning eller ledighet. Eftersom detta var en glad nyhet utkvitterade de berörda med stor förtjusning några tusen kronor extra. Påföljande år ställdes samma krav på övertid och arbete under obekväma tider. Men alla valde ledighet. De hade upptäckt, att nästan alla slantar försvunnit i skatt. Varför huvuddelen av arbetsplatsen fick stänga en vecka!!

Redan då drabbades jag av en allvarlig tankeställare. Vart var vi på väg egentligen?

I dag 1990 har vi verkligen fått svaret. I jämförelse med omvärlden finns det inget land där det tidsmässigt arbetas så lite som i vårt eget land. Japanen arbetar i jämförelse med oss 619 timmar *mer* per år, amerikanen 304 och finnen 306, för att ta några exempel. Ser vi sedan till hälsoläget kan vi konstatera, att 1970 i genomsnitt 12 % var sjukskrivna. Går vi till 1980 har siffran stigit till 17 %. I dag rapporteras från större företag, t ex Saab och Volvo, att de måste anställa ca 30 % övertaliga för att gardera sig mot denna numera normala och oförutsebara sjuk/friskfrånvaro. Göteborgs landsting meddelade nyligen att under 1989 varje anställd hade i genomsnitt inte mindre än 83 frånvardagar, dvs ca 37 % bortovaro. Ändå anses vår folkhälsa vara mycket god, vilket vår internationellt sett höga levnadsålder ju är ett belägg för. Mot denna allmänna bakgrund är det inte så konstigt att Saabs nye USA-chef i ett uttalande nyligen be-

dömer industriell nyetablering i Sverige som i det närmaste utesluten.

Utan att från början vilja erkänna detta, fick fackföreningarna ganska snart klart för sig, att medlemmarna på grund av höga marginalsatser var föga betjänta av höjda löner och arvoden. Det gällde att finna andra vägar. Uppfinningsrikedomen har under de gångna 20 åren visat sig vara stor. Även högre befattningshavare fick snart rätt till kompensationsledighet. Längre semester, slopade karensdagar vid sjukdom, ökad mamma/pappaledighet, möjlighet till "sabbatsår", restidens inräkning i arbetstiden, ökad förtidspensionering är andra exempel på fackliga framgångar — alla till förfång för effektivt arbete, produktion och ekonomisk tillväxt. Enbart genom förtidspensionering undandrogs bara under år 1988 inte mindre än 54 083 personer från arbetslivet. Sammanlagt rör det sig om inte mindre än 350 000 personer. Av arbetsför befolkning mellan 20 och 60 år *under ett enda år* motsvarande två medelstora svenska städer!!

För några år sedan måste pågående ubåtsjakt avbrytas, därför att besättningens av facket accepterade övertid inte fick överskridas! Till yttermera visso har Statens institut för personalutveckling nyligen gett ut särskilda anvisningar i detta ärende genom publikationen "Ledighetsboken. För den statliga sektorn". Problemet i Sverige beror inte på att vi arbetar för mycket — utan alldeles *för lite* för att kunna bevara vår standard.

Generaldirektör Lars Jeding i Sipu, Statens institut för personalutveckling, framhåller i SvD 1990-08-29 bl a att facket har "förhandlat fram avtal, det ena krångligare än det andra, utan att höja

blicken från förhandlingsbordet och se de långsiktiga konsekvenserna av de nya reglerna och avtalen". "Som ogenomträngliga snår tornar regelverket upp sig." "Kompensationsledighet, ledighet för att pröva annat arbete och ledighet för dem som har koncentrerad deltid i statlig tjänst är andra exempel på hur de egna arbetsinsatserna, för dem som vill, kan *koncentreras till ledighet i stället för ökad effektivitet och samordning* inom egna förvaltningen." Hur länge skall våra politiker blunda för denna verklighet?

Arbetstidsreglering och fackligt motstånd försvårar även rationellt utnyttjande av befintlig teknisk utrustning. Medan köerna till sjukhusen för operationer bara växer och växer står avancerad sjukvårdsutrustning för miljardbelopp oanvänd under helger och semestrar liksom under dygnets "obekväma arbetstid". Vilket enormt slöseri ur ekonomisk synpunkt, men framförallt, vilken inhuman hänsynslöshet mot de stackars väntande patienterna! Med en flexiblare inställning från fackets sida skulle säkert många läkare och sjuksystrar vara villiga att ställa upp i en helt annan omfattning.

Så till det höga kostnadsläget. När företag och institutioner på grund av den höga frånvaron tvingas anställa ca 30 % fler än vad som egentligen erfordras vid "normal" frånvaro, är det självklart att kostnadsläget stiger. Både inflationen och kostnadsläget liksom den konstlat låga arbetslösheten är följd av att vi i förhållande till omvärlden *arbetar* alldeles för lite.

Vi hindrar faktiskt folk från att arbeta! 60-talets nedlåtande och föraktfulla Mao- och Marx-inspirerade uttalanden om "knegare" förstörde på sin tid mycket.

Det måste vara någonting sjukt när facket t ex hindrar en idrottsförening från att rusta upp sin idrottsplats eller stoppar en arbetskamrat från att hjälpa en vän, som i sitt arbete fått ett svårt uppdrag, under hänvisning till "förbrukad övertid". Och fullständigt obegripligt hur invandrare under månader och år tvingas gå helt sysslolösa i sina läger. De vill ju ingenting hellre än att få göra rätt för sig. De bör sättas i arbete omgående (hel- eller deltid) för att så snabbt som möjligt komma in i det svenska samhället. Bästa språkträning erhålls just i kontakt med kamrater på en arbetsplats.

Förhoppningsvis kan den kommande sänkningen av marginalsatterna bidra till att kompensationsledighet blir något mindre attraktiv. Den innebär ju för företaget en ren produktionsnedgång och/eller kostnadsökning genom att någon annan måste anställas för att fylla luckan efter den "kompensationsledige".

Samhällsutvecklingen har gjort — bl a till följd av välståndsökningen — att vi i allmänhet blivit mera beroende av samhällets service, t ex bankbesök, tandläkare, föreningsmöte, postärende etc. För att möjliggöra sådana och inte tvinga personal att begära ledigt med därav följande störning på arbetsplatsen bör arbetet i betydligt större utsträckning än nu organiseras så, att flexitid blir en relativt normal företeelse. Därigenom erhålls ytterligare ett tungt argument för att avskaffa kompensationsledigheten: Övertid, obekväma arbetstid, jourtjänst m m skall självfallet ersättas. Men med *pengar* eller andra praktiska förmåner. Begreppet "kompensationsledighet" bör med det snaraste avskaffas.